

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Григорчак Юрій Петрович

УДК 342.9: 656.13

**АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ
У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Запоріжжя – 2023

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Запорізькому національному університеті
Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник –

доктор юридичних наук, професор

Гордєєв Віталій Володимирович,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
професор кафедри процесуального права.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Школик Андрій Михайлович,

Львівський національний університет імені Івана Франка,
професор кафедри адміністративного та фінансового права;

кандидат юридичних наук

Ватаманюк Руслан Васильович,

Сьомий апеляційний адміністративний суд,
суддя.

Захист відбудеться «20» жовтня 2023 року о «10⁰⁰» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.051.07 Запорізького національного університету за адресою: 69600, м. Запоріжжя, пр. Соборний, 74, корп. 5, кім. 202-б.

З дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66-а, корп. 2, кім. 101).

Автореферат розісланий «20» вересня 2023 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ш.Н. Гаджієва

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Конституцією України встановлено, що людина, її здоров'я та життя, честь і гідність, безпека й недоторканність визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права та свободи людини, а також їх гарантії визначають спрямованість і зміст діяльності держави (ст. 3 Конституції України).

Одним із пріоритетних напрямів функціонування держави є забезпечення безпеки дорожнього руху, що досягається здебільшого за допомогою дієвого інституту адміністративної відповідальності.

Згідно зі статистичними даними поліції, кількість дорожньо-транспортних пригод із загиблими та травмованими в Україні у 2022 р. становила 18 628 випадків. Унаслідок цих дорожньо-транспортних пригод загинула 2 791 особа, травмовані 23 145 людей.

Аналіз поглядів науковців, положень нормативно-правових актів, статистичних даних, правозастосовної практики та досвіду зарубіжних країн дає можливість стверджувати про наявність певних недоліків у системі адміністративної відповідальності у сфері безпеки дорожнього руху в Україні, удосконалення якої дасть змогу значно зменшити кількість не лише дорожньо-транспортних пригод, але й інших порушень правил дорожнього руху, а також підвищити безпеку дорожнього руху в Україні, зберегти життя та здоров'я людей.

Зазначене підтверджує, що наукове супроводження наведеної проблематики неповною мірою відповідає соціальним очікуванням та потребує вдосконалення. За таких обставин актуалізувалися питання уточнення понять і дефініцій, що використовуються в окресленій сфері, розроблення пропозицій, спрямованих на покращення чинного законодавства, та надання рекомендацій для правозастосовної практики, наслідком чого має стати вдосконалення правовідносин щодо адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху. Таким чином, недостатність теоретичних розробок, наявність не вирішених раніше практичних правових питань та актуальність теми дослідження зумовили необхідність теоретичного переосмислення та внесення науково аргументованих пропозицій і рекомендацій щодо покращення стану вітчизняного адміністративного законодавства стосовно адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, подальшого його вдосконалення.

Науково-теоретичну основу дослідження адміністративної відповідальності формують результати дослідницьких пошуків таких учених, як В.Б. Авер'янов, В.М. Бевзенко, Ю.П. Битяк, В.В. Богуцький, І.В. Болокан, О.Г. Бондар, І.М. Бондаренко, Р.В. Ватаманюк, М.Ю. Віхляєв, Н.В. Галіцина, І.П. Голосніченко, Т.О. Губанова, Є.В. Додін, В.В. Доненко, О.Ю. Дрозд, О.Ю. Дубинський, В.В. Зуй, Л.П. Коваленко, Л.В. Коваль, Т.О. Коломоець, В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, Р.В. Курінний, С.М. Кушнір, Д.В. Лученко, О.Л. Макаренков, Р.С. Мельник, О.І. Миколенко, Р.В. Миронюк, В.І. Олефір, О.І. Остапенко, В.Г. Перепелюк, В.М. Столбовий, В.В. Тильчик, В.П. Тимошук,

А.А. Шарая, А.М. Школик та інші, котрі розглядали адміністративну відповідальність у тій чи іншій сфері суспільних відносин, а також інші пов'язані категорії адміністративного права України.

Питання адміністративної відповідальності у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху досліджували Е.Е. Абдулкадірова, О.В. Битяк, Л.Ю. Веселова, В.В. Гордєєв, Т.О. Гуржій, С.М. Гусаров, Є.І. Гусева, І.В. Даниленко, О.Ю. Дрозд, Ю.С. Коллер, О.М. Кучеренко, В.Ф. Муцко, В.Й. Развадовський, І.І. Риндюк, А.О. Собакарь, А.О. Чанцева та інші науковці.

Однак варто зауважити, що більшість вітчизняних учених, які розглядали питання адміністративної відповідальності у сфері безпеки дорожнього руху, досліджувала лише окремі елементи цієї проблеми, як-от: поняття адміністративного проступку у сфері безпеки дорожнього руху, ознаки та сутність адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення дорожнього руху, питання правового регулювання адміністративної відповідальності у сфері безпеки дорожнього руху, підстави адміністративної відповідальності у сфері безпеки дорожнього руху, підвідомчість справ про адміністративні проступки, провадження у справах про адміністративні правопорушення в зазначеній сфері суспільних відносин тощо. Водночас наразі відсутнє комплексне дослідження, яке давало би можливість встановити основні напрями вдосконалення адміністративної відповідальності у сфері безпеки дорожнього руху з урахуванням надбань світової практики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах наукового проєкту «Дослідження проблем теорії адміністративного права в умовах глобалізаційних процесів» (номер державної реєстрації 0115U00711), а також у межах Плану наукових досліджень Запорізького національного університету на 2020–2025 рр.

Роботу виконано згідно з Пріоритетними напрямами розвитку правової науки на 2016–2020 рр., які затверджені постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р. Також дисертаційне дослідження спрямоване на реалізацію Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», яка схвалена Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, та відповідає нормативним вимогам Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11 липня 2001 р. № 2623-III (зокрема, ст. 3).

Тема роботи також відповідає Перспективним напрямам докторських і кандидатських дисертацій із юридичних спеціальностей, які затверджені рішенням Президії Національної академії правових наук України від 18 жовтня 2013 р. № 86/11.

Мета та задачі дослідження. *Мета* дисертаційної роботи полягає в тому, щоб на підставі аналізу доктринальних і нормативних джерел дослідити теоретико-правову характеристику адміністративної відповідальності у сфері безпеки дорожнього руху, окреслити реалізацію адміністративної відповідальності за проступки у сфері безпеки дорожнього руху, стан і перспективи її розвитку, а також сформулювати науково обґрунтовані

висновки, теоретичні положення та практичні рекомендації в досліджуваній сфері.

Для досягнення поставленої мети в дисертаційній роботі необхідно було виконати такі *задачі*:

- з'ясувати поняття адміністративного правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху;
- визначити ознаки та сутність адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху;
- охарактеризувати адміністративно-правове регулювання безпеки дорожнього руху;
- встановити підстави адміністративної відповідальності у сфері безпеки дорожнього руху;
- визначити підвідомчість справ про адміністративні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху;
- з'ясувати порядок здійснення провадження у справах про адміністративні проступки у сфері безпеки дорожнього руху;
- охарактеризувати зарубіжний досвід регулювання безпеки дорожнього руху;
- встановити шляхи вдосконалення адміністративної відповідальності у сфері безпеки дорожнього руху.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини щодо адміністративної відповідальності за вчинення проступків у сфері безпеки дорожнього руху.

Предмет дослідження становить адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху.

Методи дослідження. Методологічна база визначена з урахуванням завдань і мети, а також особливостей предмета та об'єкта дослідження. Обґрунтованість теоретичних положень і рекомендацій щодо подальшого наукового розроблення теми, а також достовірність результатів дослідження забезпечена застосуванням філософських, загально- і спеціально-наукових методів, які використовуються в юридичних дослідженнях.

У роботі як основний загальнонауковий метод використовувався діалектичний метод наукового пізнання, завдяки якому здійснено загальнотеоретичне дослідження поняття адміністративного правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, сутності та ознак адміністративної відповідальності за проступки у сфері безпеки дорожнього руху, питання адміністративно-правового регулювання безпеки дорожнього руху (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3). Системний метод застосований під час дослідження підстав адміністративної відповідальності (підрозділ 2.1). Логіко-семантичний метод допоміг поглиблено вивчити понятійний апарат дослідження (підрозділи 2.2, 2.3). Методи порівняння та моделювання дали змогу окреслити зарубіжний досвід правозастосування у сфері безпеки дорожнього руху (підрозділ 3.1). Методи синтезу та аналізу були використані під час дослідження шляхів удосконалення адміністративної відповідальності у сфері безпеки дорожнього руху (підрозділ 3.2).

Нормативну основу роботи становлять Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти (міжнародні договори), згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, правові акти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, а також центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування тощо.

Емпіричну базу дослідження становлять результати узагальнення практичної діяльності суб'єктів публічної адміністрації, судів загальної юрисдикції, а також довідкові видання, статистичні дані тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційне дослідження є одним із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці цілісних комплексних досліджень, присвячених усебічному аналізу адміністративної відповідальності у сфері безпеки дорожнього руху. Унаслідок здійсненого дослідження сформульовано нові наукові положення та висновки, що запропоновані особисто здобувачем, зокрема:

уперше:

- розкрито у взаємозв'язку поняття підвідомчості, компетенції та адміністративної юрисдикції. Зокрема, підвідомчість – це кореляція справ про адміністративні правопорушення між органами (посадовими особами), визначеними законом. Підвідомчість дає відповідь на запитання про те, де та ким повинна розглядатися справа про адміністративне правопорушення. Компетенція є значно ширшим за підвідомчість поняттям, адже сутність компетенції можна розглядати крізь призму повноважень, завдань, прав та обов'язків органів і посадових осіб, уповноважених розглядати справу та виносити рішення. Своєю чергою адміністративна юрисдикція – це термін процесуально-правового характеру. Вона охоплює компетенцію (сукупність повноважень), правила розгляду справи про адміністративні проступки, доказування, прийняття рішення у справі, застосування санкцій;

- запропоновано зміни до законодавства, зокрема нову редакцію наявного порядку притягнення до адміністративної відповідальності за порушення правил стоянки, зупинки, паркування транспортних засобів, що зафіксовано в режимі фотозйомки, тощо;

удосконалено:

- визначення поняття «адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху» як винної та протиправної (у формі умислу або необережності), караної суспільно небезпечної (шкідливої) дії чи бездіяльності, яка вчинена певним суб'єктом, що посягає на охоронювані законом суспільні відносини у сфері убезпечення дорожнього руху, і врегульована правовими нормами, за що настає адміністративна відповідальність;

- поняття адміністративної відповідальності у сфері безпеки дорожнього руху як системи примусових адміністративно-правових заходів впливу, що застосовуються уповноваженим суб'єктом у визначеному законом порядку до особи, яка вчинила правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху;

- критерії визначення підстав адміністративної відповідальності у сфері убезпечення дорожнього руху (нормативні, фактичні, процесуальні);

– розуміння провадження у справах про адміністративне правопорушення (адміністративно-деліктного провадження) у сфері безпеки дорожнього руху як регламентованої законом (як правило, Кодексом України про адміністративні правопорушення) процесуальної діяльності уповноважених законом суб'єктів щодо розгляду та вирішення справи про адміністративний проступок у сфері безпеки дорожнього руху;

набули подальшого розвитку:

– наукові підходи до розуміння стадій та етапів загального і спрощеного провадження під час притягнення до адміністративної відповідальності за проступки у сфері безпеки дорожнього руху;

– твердження про те, що адміністративно-правове регулювання безпеки дорожнього руху – це дія права на суспільні відносини за допомогою юридичних засобів і прийомів, через систему яких забезпечується безпека дорожнього руху з метою захисту прав учасників дорожнього руху, забезпечення законності, припинення правопорушень і запобігання їм, притягнення винних до адміністративної відповідальності;

– наукові положення щодо безпеки дорожнього руху, що сформовані на підставі відповідного досвіду провідних країн світу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять певний науково-теоретичний і практичний інтерес та можуть бути використані в таких напрямках:

– *науково-дослідній сфері* – під час проведення наукових семінарів, подальших наукових досліджень адміністративної відповідальності, зокрема й за вчинений проступок у сфері безпеки дорожнього руху;

– *правотворчій діяльності* – для підготовки пропозицій щодо змін і доповнень до чинного законодавства України;

– *правозастосовній діяльності* – з метою вдосконалення процесуальної діяльності учасників справи про адміністративне правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху;

– *навчальному процесі* – у процесі підготовки навчальної літератури, навчально-методичних матеріалів, навчальних програм, а також під час викладання лекцій, проведення семінарських і практичних занять.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження, його основні висновки та рекомендації оприлюднені на 4 науково-практичних конференціях, зокрема: «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні» (м. Чернівці, 2021 р.); «Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети» (м. Одеса, 2022 р.); «Права людини та публічне врядування в сучасних умовах» (м. Чернівці, 2022 р.); «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні» (м. Чернівці, 2022 р.).

Публікації. Основні положення роботи знайшли відображення у 5 наукових статтях, з яких 4 статті опубліковані у виданнях, що визнані як фахові з юридичних наук, та 1 стаття – у зарубіжному науковому виданні, а також у 4 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять 8 підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 191 сторінку, у тому числі основного тексту – 148 сторінок. Список використаних джерел налічує 211 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** до роботи обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено об'єкт і предмет, мету й завдання, методи дослідження; розкрито наукову новизну, зв'язок роботи з науковими програмами, планами й темами, практичне значення одержаних результатів; наведено дані щодо апробації результатів і публікації, структури та обсягу роботи.

Розділ 1 «Теоретико-правова характеристика адміністративної відповідальності у сфері безпеки дорожнього руху» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Поняття адміністративного правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху»* проаналізовано поняття й ознаки адміністративного правопорушення загалом та у сфері безпеки дорожнього руху зокрема, а також виявлено їхні відмінності.

Встановлено, що адміністративне правопорушення – це протиправна, винна, суспільно небезпечна (шкідлива) карана дія чи бездіяльність, що вчинена певним суб'єктом, який посягає на охоронювані законом суспільні відносини, урегульовані правовими нормами, за що настає адміністративна відповідальність.

Встановлено основні ознаки адміністративного правопорушення, якими є протиправність, суспільна небезпечність (шкідливість), винуватість, караність, вчинення у формі дії або бездіяльності, порушення норм права, відповідність об'єкта посягання та суб'єкта проступку, урегульованість правовідносин.

На підставі сформованого визначення адміністративного правопорушення та визначених його ознак здійснено аналіз зазначених категорій у сфері безпеки дорожнього руху.

З'ясовано, що в законодавстві адміністративне правопорушення є синонімом до адміністративного проступку або делікту. Без оспорювання сутнісної відмінності між термінами «адміністративне правопорушення», «адміністративний проступок» та «адміністративний делікт» вказано на доцільність розмежувати зазначені поняття лише в контексті дослідження їхніх відмінностей чи порівняння. У більшості випадків варто розглядати згадані дефініції як синоніми.

У *підрозділі 1.2 «Сутність адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху»* досліджено правову природу адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних проступків у зазначеній сфері відносин.

Констатовано, що на цей час є як теоретичні, так і практичні дискусійні питання адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, які пов'язані одне з одним. Зокрема, відсутність чіткого

визначення цієї категорії, різний підхід до розуміння елементів інституту адміністративної відповідальності призводять до дискусій серед науковців та до проблем у практичному застосуванні заходів адміністративної відповідальності.

Акцентовано на тому, що сутність адміністративної відповідальності за проступки у сфері безпеки дорожнього руху полягає в тому, що це система примусових адміністративно-правових заходів впливу, яка застосовується уповноваженим суб'єктом у визначеному законом порядку до особи, яка вчинила правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху.

Визначено, що основними ознаками адміністративної відповідальності, зокрема й у сфері безпеки дорожнього руху, є такі: а) її підставою є адміністративний проступок; б) адміністративні стягнення накладаються великою кількістю органів; в) адміністративна відповідальність переважно є позасудовим видом правової відповідальності; г) порядок притягнення до адміністративної відповідальності чітко регламентований; г) визначеність у Кодексі України про адміністративні правопорушення складів адміністративних проступків, видів адміністративних стягнень та органів, що уповноважені їх застосовувати, тощо.

У підрозділі 1.3 «Адміністративно-правове регулювання безпеки дорожнього руху» проаналізовано поняття та зміст безпеки дорожнього руху, визначено ступінь адміністративно-правової врегульованості цієї категорії.

Встановлено, що безпека дорожнього руху – це ступінь захищеності учасників дорожнього руху від вчинення дорожньо-транспортних пригод та їх наслідків.

Підтверджено, що основними причинами дорожньо-транспортних пригод є недосконалість інформаційного забезпечення учасників дорожнього руху, стан проїзної частини та дорожньої інфраструктури, недоліки правового й організаційного забезпечення дорожнього руху, стан національного автопарку, недоліки системи підготовки водіїв, управління безпекою дорожнього руху, логістичної та матеріально-технічної системи надання невідкладної допомоги в разі виникнення дорожньо-транспортної пригоди, низький рівень правової культури громадян, їхні протиправні діяння, що виражаються в порушеннях правил дорожнього руху. Удосконалення адміністративної відповідальності є необхідною умовою для покращення безпеки дорожнього руху.

З'ясовано, що адміністративно-правове регулювання безпеки дорожнього руху пов'язане з дією права на суспільні відносини за допомогою юридичних засобів і прийомів, через систему яких забезпечується безпека дорожнього руху з метою захисту прав учасників дорожнього руху, забезпечення законності, припинення правопорушень, запобігання їм, притягнення винних до адміністративної відповідальності.

Доведено, що основним засобом убезпечення дорожнього руху є адміністративна відповідальність.

Розділ 2 «Реалізація адміністративної відповідальності у сфері безпеки дорожнього руху» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Підстави адміністративної відповідальності у сфері безпеки дорожнього руху»* проаналізовано погляди науковців на кількість та зміст підстав адміністративної відповідальності в зазначеній сфері суспільних відносин.

Констатовано, що необхідно виділяти три підстави адміністративної відповідальності у сфері убезпечення дорожнього руху: 1) нормативну – сукупність правових норм, що врегульовують ці правовідносини; 2) фактичну – дію чи бездіяльність певного суб'єкта, що порушують правові приписи (адміністративний проступок); 3) процесуальну – наявність акта (постанови про накладення адміністративного стягнення) компетентного органу чи посадової особи, суду про накладення адміністративного стягнення за певне адміністративне правопорушення.

Визначено, що склад адміністративного проступку у сфері дорожнього руху, як і склад будь-якого іншого делікту, містить сукупність суб'єктивних та об'єктивних ознак (елементів), що кваліфікують (характеризують) конкретне суспільно шкідливе діяння саме як адміністративний проступок. Цими елементами є суб'єкт і суб'єктивна сторона, об'єкт та об'єктивна сторона правопорушення.

У підрозділі 2.2 *«Підвідомчість справ про адміністративні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху»* з'ясовано склад органів та посадових осіб, що наділені повноваженнями розглядати справи про адміністративні проступки.

Досліджено підвідомчість, компетенцію та адміністративну юрисдикцію щодо притягнення до адміністративної відповідальності у сфері безпеки дорожнього руху, встановлено їхні спільні й відмінні риси.

Акцентовано на необхідності доповнити Інструкцію з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху положенням про те, що місце вчинення правопорушення – це адміністративно-територіальна одиниця.

Обґрунтовано доцільність надання методичної рекомендації судам щодо того, що конкретні працівники органів поліції не можуть бути самостійним відповідачем у справах стосовно оскарження постанови про накладення адміністративного стягнення у сфері убезпечення дорожнього руху, адже належним відповідачем є відповідний орган, на який положеннями ст. 222 Кодексу України про адміністративні правопорушення покладено функціональний обов'язок розглядати справи про адміністративні проступки.

У підрозділі 2.3 *«Провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху»* досліджено поняття та зміст порядку здійснення провадження у справах зазначеної категорії.

Встановлено, що провадження у справі про адміністративне правопорушення у сфері убезпечення дорожнього руху характеризується стадійністю залежно від виду провадження (загального чи спрощеного).

Констатовано, що система стадій в адміністративно-деліктному загальному провадженні, зокрема й щодо справ зазначеної категорії, є такою: 1) порушення справи; 2) адміністративне розслідування; 3) слухання справи; 4) винесення постанови; 5) оскарження (перегляд) рішення; 6) виконання постанови.

Своєю чергою у спрощеному провадженні, зокрема й у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, виділяються такі стадії: 1) порушення справи про адміністративне правопорушення; 2) слухання справи та винесення постанови; 3) оскарження (перегляд) постанови; 4) виконання постанови.

Зміст провадження у справах про адміністративне правопорушення (адміністративно-деліктне провадження) у сфері безпеки дорожнього руху полягає у процесуальній діяльності уповноважених законом суб'єктів щодо розгляду та вирішення справи про адміністративний проступок у сфері безпеки дорожнього руху.

Розділ 3 «Стан та тенденції розвитку адміністративної відповідальності у сфері безпеки дорожнього руху» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Зарубіжний досвід правозастосування у сфері безпеки дорожнього руху»* проаналізовано стан і тенденції розвитку адміністративної відповідальності у сфері безпеки дорожнього руху з урахуванням позитивного досвіду зарубіжних країн.

Виокремлено кращу практику забезпечення безпеки дорожнього руху у провідних державах Європи та світу, зокрема у Сполучених Штатах Америки, Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії, Федеративній Республіці Німеччина, Французькій Республіці, Фінляндській Республіці, Королівстві Швеція, Латвійській Республіці, Естонській Республіці, Республіці Болгарія, Республіці Польща, Республіці Казахстан тощо.

Визначено доцільність запровадження позитивного зарубіжного досвіду у відповідній сфері, проте з урахуванням чинного законодавства України для забезпечення дорожнього руху. Одним з основних способів покращення стану безпеки дорожнього руху є посилення адміністративної відповідальності за вчинені проступки в цій сфері.

У підрозділі 3.2 *«Шляхи вдосконалення адміністративної відповідальності у сфері безпеки дорожнього руху»* проаналізовано погляди вчених, чинне законодавство та судову практику притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху задля надання пропозицій щодо відповідних правовідносин.

Акцентовано на доцільності прийняття судом рішення про направлення справи на дооформлення. Варто підкреслити, що не всі порушення норм процесуального права тягнуть за собою направлення справи на дооформлення чи її закриття, а лише ті, які впливають на правильність розгляду та вирішення справи.

Констатовано, що порядок притягнення до адміністративної відповідальності за проступки у сфері забезпечення дорожнього руху, які зафіксовані в автоматичному режимі (зокрема, технічними засобами – приладами контролю за дотриманням правил дорожнього руху, які мають функції фото- та/або відеофіксації правопорушень і які працюють відповідно до

законодавства про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах), або ж за порушення правил паркування транспортних засобів, стоянки, зупинки, що зафіксовані в режимі фотозйомки та/або відеозапису (зокрема, приладами з функціями зберігання, запису, відтворення й передачі фото- та/або відеоінформації), характеризується колізійністю, наявністю певних дискусійних положень та особливостей, а саме: а) спрощений порядок накладення адміністративного стягнення обмежує права осіб, зокрема порушуються принципи презумпції невинуватості, індивідуалізації покарання; б) запроваджується звільнення від адміністративної відповідальності залежно від вчинення активних дій іншими особами (наприклад, водій, відмінний від власника, звертається до уповноваженого органу із заявою про вчинення ним правопорушення та надає згоду на притягнення його до відповідальності); в) обмежується право на правову допомогу, подання доказів під час розгляду справи тощо.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у з'ясуванні на підставі аналізу доктринальних і нормативних джерел поняття, сутності та змісту адміністративної відповідальності у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. За результатами дисертаційного дослідження сформульовано такі основні висновки:

1. З'ясовано, що адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху – це винна та протиправна (у формі умислу або необережності), карана суспільно небезпечна (шкідлива) дія чи бездіяльність, вчинена певним суб'єктом, яка посягає на охоронювані законом суспільні відносини у сфері убезпечення дорожнього руху та врегульовується правовими нормами, за що настає адміністративна відповідальність.

Визначено основні ознаки адміністративного проступку у сфері убезпечення дорожнього руху: винність, протиправність, караність, суспільну небезпечність (шкідливість), вчинення у формі дії або бездіяльності, настання адміністративної відповідальності, порушення правових норм, відповідність об'єкта посягання та суб'єкта проступку, унормованість правовідносин у сфері убезпечення дорожнього руху.

2. Встановлено, що адміністративна відповідальність у сфері безпеки дорожнього руху – це система примусових адміністративно-правових заходів впливу, що застосовується уповноваженим суб'єктом у визначеному законом порядку до особи, яка вчинила правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху.

3. Акцентовано на тому, що адміністративно-правове регулювання безпеки дорожнього руху – це дія права на суспільні відносини за допомогою юридичних засобів і прийомів, через систему яких забезпечується безпека дорожнього руху з метою захисту прав учасників дорожнього руху, забезпечення законності, припинення правопорушень і запобігання їм,

притягнення винних до адміністративної відповідальності. Основним засобом забезпечення безпеки дорожнього руху є адміністративна відповідальність.

4. Визначено такі основні підстави настання адміністративної відповідальності у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху: 1) нормативну, яка передбачає наявність системи норм, що її регламентують; 2) фактичну, тобто діяння певного суб'єкта (водія, пішохода та інших), що порушують правові приписи (адміністративний проступок); 3) процесуальну, що передбачає наявність акта (постанови про накладення адміністративного стягнення) компетентного органу чи посадової особи, суду про накладення адміністративного стягнення за певне адміністративне правопорушення. Відсутність будь-якої із цих підстав виключає притягнення особи до адміністративної відповідальності.

5. Констатовано, що підвідомчість – це кореляція справ про адміністративні правопорушення між органами (посадовими особами), визначеними законом. Підвідомчість дає відповідь на запитання про те, де та ким повинна розглядатися справа про адміністративне правопорушення. Натомість компетенція є значно ширшим за підвідомчість поняттям, адже сутність компетенції можна розглядати крізь призму повноважень, завдань, прав та обов'язків органів і посадових осіб, які уповноважені розглядати справу. Також з'ясовано природу поняття «адміністративна юрисдикція» – це термін процесуально-правового характеру. Адміністративна юрисдикція охоплює компетенцію (сукупність повноважень), правила розгляду справи про адміністративні проступки, доказування, прийняття рішення у справі, застосування санкцій.

6. Встановлено, що провадження у справі про адміністративне правопорушення (адміністративно-деліктне провадження) у сфері безпеки дорожнього руху – це регламентована законом (як правило, Кодексом України про адміністративні правопорушення) процесуальна діяльність уповноважених законом суб'єктів щодо розгляду та вирішення справи про адміністративний проступок у сфері безпеки дорожнього руху.

7. Обґрунтовано доцільність запровадження позитивного зарубіжного досвіду правозастосування у сфері дорожнього руху, проте з урахуванням чинного законодавства України для убезпечення дорожнього руху. Одним з основних способів забезпечення безпеки дорожнього руху є посилення адміністративної відповідальності за вчинені проступки, а також удосконалення правового врегулювання, здійснення постійного аналізу даних дорожньо-транспортних пригод, покращення стану дорожньої інфраструктури, запровадження сучасних інформаційних та електронних технологій тощо.

8. Запропоновано вдосконалити наявний порядок притягнення до адміністративної відповідальності за порушення правил стоянки, зупинки, паркування транспортних засобів, зафіксованих у режимі фотозйомки, зокрема передбачити повідомлення власника транспортного засобу про необхідність подання ним протягом 14 днів заяви про належного користувача автомобілем, а у випадку неподання або непідтвердження зазначених відомостей – накладення на такого власника адміністративного стягнення. Натомість належному

користувачеві необхідно надіслати лист із роз'ясненням його прав, зокрема права на подачу ним доказів, на правову допомогу, та повідомити, що справа про адміністративне правопорушення буде розглянута щодо нього через 14 днів без його безпосередньої участі.

Статтю 125 Кодексу України про адміністративні правопорушення, що має назву «Інші порушення правил дорожнього руху», необхідно виключити, оскільки відсутність у чинному законодавстві чіткості, точності та передбачуваності порушує норми Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Кодекс України про адміністративні правопорушення необхідно доповнити статтею 271-1 із назвою «Прокурор» та таким змістом: *«Прокурор, здійснюючи свої повноваження, визначені законом, є самостійним у своїй процесуальній діяльності. Участь прокурора під час розгляду справи в суді є обов'язковою. Якщо на судове засідання не прибув прокурор, суд відкладає судовий розгляд»*.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Григорчак Ю.П. Поняття адміністративного правопорушення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. С. 476–478. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-12/121>.

2. Григорчак Ю.П. Ознаки адміністративного правопорушення в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. Вип. 2(43). С. 75–78. DOI: <https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i2.1019>.

3. Григорчак Ю.П. Дефініція поняття адміністративного правопорушення в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. *Право і суспільство*. 2022. № 4. С. 279–283. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.4.40>.

4. Григорчак Ю.П. Адміністративна відповідальність за порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксованих в режимі фотозйомки: удосконалення законодавства. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2022. № 7(51). Р. 206–211. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.7.31>.

5. Григорчак Ю.П. Провадження у справі про адміністративні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху. *Правова позиція*. 2023. № 1(38). С. 184–189. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2023-1.36>.

6. Григорчак Ю.П. Поняття адміністративного правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Чернівці, 29 жовтня 2021 р. / редкол.: О.В. Щербанюк та ін. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2021. С. 202–204.

7. Григорчак Ю.П. Колізійність норм законодавства у сфері безпеки дорожнього руху. *Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети*: матеріали міжнародної науково-практичної

конференції, м. Одеса, 21–22 січня 2022 р. Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2022. С. 39–43.

8. Григорчак Ю.П. Аналіз зарубіжного законодавства у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. *Права людини та публічне врядування в сучасних умовах* : матеріали V Міжнародного правничого форуму, м. Чернівці, 10 червня 2022 р. / уклад. : І.В. Ковбас, І.І. Бабін, О.І. Ющик та ін. Чернівці : Технодрук, 2022. С. 236–237.

9. Григорчак Ю.П. Поняття адміністративної відповідальності в сфері безпеки дорожнього руху. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні* : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, м. Чернівці, 21 жовтня 2022 р. / редкол. : О.В. Щербанюк та ін. Чернівці : Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2022. С. 318–321.

АНОТАЦІЇ

Григорчак Ю.П. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2023.

У роботі здійснено комплексне, системне порівняльне дослідження адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху. З'ясовано поняття адміністративного правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху. Досліджено сутність та ознаки адміністративної відповідальності за правопорушення в зазначеній сфері суспільних відносин. Охарактеризовано адміністративно-правове регулювання безпеки дорожнього руху. Встановлено підстави адміністративної відповідальності в зазначеній галузі. Визначено підвідомчість справ про адміністративні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху. З'ясовано порядок провадження в таких справах. Досліджено зарубіжний досвід у сфері безпеки дорожнього руху. Встановлено шляхи вдосконалення адміністративної відповідальності у сфері безпеки дорожнього руху.

Обґрунтовано, що зараз наявні теоретичні та практичні питання адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, які є взаємопов'язаними. Зокрема, відсутність чіткого визначення цієї категорії, різний підхід до розуміння елементів інституту адміністративної відповідальності призводять до наявності певних проблем у застосуванні заходів адміністративної відповідальності, а також до невикористання результатів науково-практичних досліджень у чинному законодавстві України.

Доведено наявність таких підстав адміністративної відповідальності у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху: 1) нормативної, яка передбачає наявність системи норм, що її регламентують; 2) фактичної, яка передбачає діяння певного суб'єкта (водія, пішохода та інших), що порушують правові

приписи (адміністративний проступок); 3) процесуальної, яка передбачає наявність акта (постанови про накладення адміністративного стягнення) компетентного органу чи посадової особи, суду про накладення адміністративного стягнення за певне адміністративне правопорушення. Відсутність будь-якої із цих підстав виключає притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, безпека дорожнього руху, підвідомчість, провадження.

Hryhorchak Yu.P. Administrative liability for offences in the field of road safety. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.07 – administrative law and process; finance law; information law. – Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, 2023.

Comprehensive, systemic and comparative study of administrative liability for offences in the field of road safety has been conducted. The concept of administrative offence in the sphere of road safety has been clarified. The essence and signs of the administrative liability for offences in the specified field of social relations have been studied. The administrative and legal regulation of the road safety has been characterized. Grounds for the administrative liability in the sphere specified have been established. The jurisdiction in cases concerning administrative offences in the field of road safety has been determined. The procedure for proceedings in such cases has been clarified. Foreign experience in the sphere of road safety has been studied. Ways for improvement in the administrative liability in the field of road safety have been defined.

It has been substantiated that at present there are both theoretic and practical problems concerning this issue that are interdependent. Thus, the absence of clear definition of this concept, unequal approach to understanding the elements of the administrative liability institution cause problems in practical application of administrative liability measures, non-use of findings of scientific and practical research on the law of Ukraine.

The presence of such grounds for the administrative liability in the field of road safety has been proved: 1) a normative ground providing for a system of norms which regulate it; 2) a factual ground, that is the action by a particular subject (a driver, a pedestrian etc.) breaking legal provisions (administrative offence); 3) a procedural ground that provides for an act (a resolution on imposition of an administrative penalty) from a competent authority or an official, court on imposition of an administrative penalty for a particular administrative offence. The absence of any of these grounds excludes bringing a person to the administrative responsibility.

Key words: administrative liability, administrative offence, jurisdiction, proceeding, road safety.

Підписано до друку 19.09.2023. Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Друк цифровий. Умовн. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 1089.
Видавництво і друкарня – Видавництво «Юридика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934-48-28, +38 (097) 723-06-08
E-mail: mailbox@juridica.od.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7653 від 18.08.2022 р.